תנ״ך · אחרונים · מצודת דוד · נביאים

מצודת דוד על יואל

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת דוד על יואל

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-דוד-על-יואל/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסוק א 5
פסוק ב 5
פסוק ג 5
פסוק ד 5
פסוק ה 5
פסוק ו 5
פסוק ז 5
פסוק ח 5
פסוק ט 5
פסוק י 6
פסוק יא 6
פסוק יב 6
פסוק יג 6
פסוק יד 6
פסוק טו 6
פסוק טז 6
פסוק יז 7
פסוק יח 7
פסוק יט 7
פסוק כ 7
פרק ב 7
פסוק א 7
פסוק ב 7
פסוק ג 8
פסוק ד 8
פסוק ה 8
פסוק ו 8
פסוק ז 8
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 9
פסוק יא 9
פסוק יב 9
פסוק יג 9
פסוק יד 9
פסוק טו 9
פסוק טז 9
פסוק יז 10
פסוק יח 10
פסוק יט 10
פסוק כ 10
פסוק כא 10
פסוק כב 10
פסוק כג 10
פסוק כד 11
פסוק כה 11
פסוק כו 11
פסוק כז 11
פרק ג 11
פסוק א 11
פסוק ב 11
פסוק ג 12
פסוק ד 12
פסוק ה 12
פרק ד 12
פסוק א 12
פסוק ב 12
פסוק ג 13
פסוק ד 13
פסוק ה 13
פסוק ו 13

פסוק ז 13
פסוק ח 13
פסוק ט 13
פסוק י 13
פסוק יא 14
פסוק יב 14
פסוק יג 14
פסוק יד 14
פסוק טו 14
פסוק טז 14
פסוק יז 14
פסוק יח 15
פסוק כ 15
פסוק כא 15

פרק א

פסוק א

דבר ה'. ר"ל זהו דבר ה' וגו':

פתואל. ארז"ל זה שמואל הנביא שפיתה לאל בתפילתו:

פסוק ב

שמעו זאת. מה שאני שואל ממכם:

ההיתה. בה"א השאלה כאלו ישאלום האם היתה זאת וגו' והוא האמור בענין יתר הגזם וגו':

פסוק ג

עליה. בעבור הגזרה זאת לרוב התמהון שבה ספרו לבניכם:

לדור אחר. לבני הדור שיעמדו אחריהם:

פסוק ד

יתר הגזם. וזהו הגזרה שהנה מה שהותיר הגזם ולא אכל בא הארבה ואכלו:

פסוק ה

הקיצו שכורים. אתם הרגילין ביין התעוררו מן השינה ובכו:

על עסיס. בעבור העסיס אשר נכרת מפיכם כי הארבה אכל הגפנים ומעתה לא תמצאו היין:

פסוק ו

כי גוי. על הארבה יאמר בלשון שאלה וכן שפנים עם לא עצום (משלי ל':כ"ו):

שניו שני אריה. אמר דרך גוזמא והפלגה והוא ענין מליצה:

פסוק ז

שם גפני. אכל הגפנים ועשאם שממה והתאנים שם למארה וקללה:

חשף חשפה. קלף קליפתה ונעשו הענפים לבנים כדרך אילן הנקלף:

פסוק ח

אלי. עשי קינה כמו בתולה הנשאת לאיש ומת שחוגרת שק ומקוננת על הבעל הנשאת לו בנעוריה כי האהבה קשורה ביותר עם הבעל שנשאה בימי נעוריה כשהיתה עדיין בתולה:

פסוק ט

הכרת וגו'. כי לא מצאו סולת למנחות ויין לנסכים כי הארבה אכל הכל:

אבלו הכהנים. על כי אין מביא מנחה ונסכים:

פסוק י

שדד שדה. נעשק השדה כי הארבה עשק תבואתה:

הוביש. נתייבש היין ר"ל לא ימצא עוד יין:

פסוק יא

הובישו אכרים. על כי עבודתם בשדה היה לריק:

כורמים. עושי עבודת הכרמים:

על חטה וגו'. על העדר חטה ושעורה מוסב על הובישו אכרים:

כי אבד. ר"ל אין מה לקצור:

פסוק יב

הובישה. ר"ל לא ימצא עוד:

יבשו. ר"ל אין בהם פרי:

כי הוביש ששון. ר"ל כל זה היה בהשגחה כי בגמול פסק ה' שמחה מבני אדם ולכן חסרו כל אלה:

פסוק יג

חגרו. ר"ל חגרו שקים וקצר בדבר המובן:

כי נמנע. על כי הארבה אכל הכל:

פסוק יד

קדשו צום. הזמינו יום צום ר"ל הכריזו ברבים להתענות ביום קבוע:

קראו עצרה. הכריזו להתאסף בבית ה':

כל יושבי הארץ. ר"ל של כל יושבי הארץ:

בית ה'. אל בית ה':

פסוק טו

אהה ליום. אוי על היום ההוא כי קרוב הוא לבוא בו פורענות מה':

כשוד. כמו בזת שודדים יבוא מאל שדי ר"ל הארבה הבא בדבר ה' יעשוק כמו בני אדם שודדים:

פסוק טז

הלא נגד עינינו. רואים אנו שהארבה מכלה הכל:

מבית אלהינו. מלת נכרת מוסב למעלה ולמטה לומר נכרת ונפסק מבית ה' שמחה וגיל ועל שמחת השיר יאמר כי הואיל ואין יין לנסך על מה יאמרו הלוים בשיר:

פסוק יז

עבשו פרודות. כלי היין נתעפשו תחת מגופותיהן כי מחסרון היין לא נשתמשו בהם ולא פתחו המגופו' להכניס האויר ולכן נתעפשו:

נשמו אוצרות. המקומות שאוצרי' שם התבואה נעשו שוממין:

נהרסו ממגורות. מקצת מן המגורות נהרסו כי נתייבש הדגן ונפסק ומה להם אל המגורות:

פסוק יח

מה נאנחה. מה מאד תאנח הבהמה ועדרי הבקר המה נבוכים ומבולבלים כי אין להם מרעה כי הארבה אכל גם המרעה:

נאשמו. נעשו שממה וחורבן:

פסוק יט

אליך ה' אקרא. מאמר הנביא להתפלל לה' להושיע לעמו:

כי אש אכלה וגו'. כאלו אכלה האש אהלי הרועים שבמדבר כי הואיל ואין מרעה לצאן למה יאהל במדבר:

ולהבה להטה. הארבה אכל עלי עצי השדה כאלו להטה להבת אש:

פסוק כ

בהמות שדה. ר"ל חית השדה שאינם ניזונים מן המרעה כי יטרפו טרף עכ"ז גם הם יצעקו על כי נתייבשו אפיקי מים כי היה אז גם עצירת הגשמים ופסקו הנהרות למשוך מימיהם:

ואש אכלה וגו'. ר"ל לא נמצא במדבר אהלי הרועים על כן אין מרעה ולא ימצאו אח"כ לטרוף טרף כי לא יבואו שמה הצאן:

פרק ב

פסוק א

תקעו שופר. להזהיר את העם על התשובה:

בהר קדשי. זה ציון וכפל הדבר במ"ש:

ירגזו. מחרדת קול שופר יחרדו יום ה'. הפורענות מה':

כי בא. כאלו כבר בא:

פסוק ב

כשחר. כמו אור השחר הפרוש על ההרים כן יהיה הארבה מכסה את ההרים:

עם רב ועצום. על הארבה יאמר בדרך שאלה:
לא נהיה. כי בימי משה היה מין אחד וזהו מהרבה מינים:
לא יוסיף. להיות כמוהו:
עד שני דור ודור. עד שיכלו שני הדורות ר"ל עד עולם:

פסוק ג

לפניו וגו'. רצה לומר ההשחתה תהיה עצומה כ"כ כאלו האש אכלה יבול הארץ לפני בואו וכאלו הלהב שרפה היבול אחרי הלכו כי מדרך הנהוג כמעט א"א שיעשה הארבה לבד השחתה גדולה כ"כ כ"א בצרוף השחתת אש לפניו ולאחריו:
לפניו. לפני בואו היתה הארץ כגן עדן מלאה מיבול ואחרי הלכו נעשה מדבר שממה:
וגם פליטה. לא השאיר שום פליטה כי את הכל אכל:

פסוק ד

כמראה סוסים. במרוצתו דומה הוא למראה סוסים:

פסוק ה

על ראשי ההרים ירקדון. אשר מרקדין במרוצתם על ראשי ההרים שהקול נשמע למרחוק:
אכלה קש. שאז משמעת הקול כן נשמע הרעשת קול הארבה:
כעם עצום. הוא כעם חזק הערוך ומסודר למלחמה:

פסוק ו

יחילו עמים. כולם יחרדו מפניו ועל שהמשילם לעם הערוך למלחמה אמר בו לשון הנופל בעם והוא מדרך גוזמא והפלגה כדרך המליצה:
כל פנים. כל פני הבריות קבצו שחרות כקדרה:

פסוק ז

ואיש. כל אחד ילך בדרכו המיוחד לו ולא ילכו באורח מעוקם ומותעה:

פסוק ח

לא ידחקון. זה לזה כי כ"א ילך במסילתו המיוחד לו:
ובעד השלח יפלו. ישכבו על החרבות לא יהיו נחתכים עליו לחתיכות:

פסוק ט

בעיר ישקו. בתוך העיר ישמיעו קול וירוצו על החומות ויעלו בבתים ויבואו בהם דרך החלונות כמו הגנב ולפי שהמשילו לעם אמר לשון הנופל באנשי מלחמה אבירי לבב הלוחמים בחזקה והיא ענין מליצה:

פסוק י
לפניו רגזה ארץ וגו'. ר"ל צער גדול יהיה בעולם בעת יבוא כאלו תרגז הארץ וירעשו השמים ושמש וירח נשחרו והכוכבי הכניסו זהרם ולא יאירו ע"פ תבל:

פסוק יא
נתן קולו. אל עמו השמיע קולו ע"י הנביאים לפני בוא חילו הוא הארבה:
כי רב. ר"ל שאמר אשר מחנהו רב מאד:
עושה דברו. המשחית בשליחות המקום ב"ה:
יום ה'. יום הפורעניות הבא מה':
ומי יכילנו. מי יכול לסבול היום ההוא:

פסוק יב
וגם עתה. אחר שנגזרה הגזרה:

פסוק יג
וקרעו לבבכם. ר"ל עשו הכנעה בלב ולא במעשה קריעת הבגדים לבד:
ושובו. בהכנעה כזאת שובו אל ה':
כי חנון וגו'. וירחם עליכם:
ונחם. מתחרט על הרעה שחשב לעשות:

פסוק יד
מי יודע. מי שיודע עון בעצמו ישוב ויתחרט:
והשאיר. ר"ל אף כשיבוא הארבה הנה בלכתו ישאר אחריו ברכה ולא ישחית הכל:
מנחה ונסך. ר"ל יהיה ממה להביא מנחה ונסכים:

פסוק טו
תקעו שופר. להזהיר על התשובה:
קדשו צום. הזמינו יום צום:
קראו עצרה. הכריזו להתאסף לבית ה':

פסוק טז
קדשו קהל. הזמינו את כל הקהל להתענות לפני ה':
אספו עוללים. שגם הם יתענו עמכם:
יצא חתן מחדרו. להתקבץ עם כל העם ולא ישמח אז עם כלתו:
מחפתה. הוא מקום הסתרת הכלה עם החתן והוא החדר שזכר:

פסוק יז
לחרפה. כי בעבור הרעב בע"כ ילכו כל הארצות אל העכו"ם ויהיו לחרפה ביניהם וימשלו בם כדרך התושבים על הגרים:
איה אלהיהם. ר"ל מדוע עזב עמו שיהיו חסירי לחם:

פסוק יח
ויקנא. ר"ל כאשר כן תעשו אז בעבור ארצו יתקנא המקום בהשפעת ארץ העכו"ם:

פסוק יט
ויען. על שאלת בקשת עמו:
הנני שולח לכם. ר"ל מעתה תהיה הברכה בתבואת השדה:
ושבעתם אותו. ר"ל תשבעו ממנו:
חרפה בגוים. ר"ל להיות גרים ביניהם מעקת רעבון ולסבול חרפתם:

פסוק כ
ואת הצפוני. הארבה הבא מפאת צפון ארחיק מעליכם ולא ישוב לבוא:
והדחתיו וגו'. למות שמה:
את פניו. התחלת קבוצת הארבה אדיחנו אל הים הקדמוני הוא ים המלח שהוא במזרחו של א"י:
וסופו. סוף קבוצת הארבה ההולך באחרונה אדיחנו אל הים האחרון הוא ים המערבי:
ועלה באשו. אחר המיתה יעלה ריחם הרע באפי העוברים:
ותעל צחנתו. כפל הדבר במ"ש:
כי הגדיל לעשות. כי הארבה הגדיל לעשות רעה מרובה בא"י ולכן ימות ולא ישוב עוד:

פסוק כא
אל תראי אדמה. שלא ישוב הארבה שוב אלא גילי ושמחי כי מעתה הגדיל ה' לעשות טובה הרבה:

פסוק כב
אל תראו בהמות שדי. לדאוג על חסרון המרעה כי מעתה תגדל דשא במקום אהלי המדבר מושב הרועים:
כי עץ נשא פריו. ר"ל כי אפי' העץ יגדל פרי וכל שכן שתצמיח דשא כי יותר יש צורך מטר השמים אל האילנות מלדשא הארץ:

פסוק כג
את המורה לצדקה. את המטר יתן בצדקה ולא לפי הגמול:

בראשון. ר"ל כמו בזמן הראשון קודם עצירת הגשמים שהיה כל אחד בזמנו:

פסוק כד

והשיקו. כשהיין והשמן יורדים אל היקב משמיעים הרעשת קול ור"ל שיתרבו היין והשמן:

פסוק כה

ושלמתי לכם. מה שנחסר בשנים הקודמים ע"י הארבה אשלים אותה למלאות הכל כי תהיה הברכה מרובה:

פסוק כו

ואכלתם. אז תאכלו אכילה ושביעה ר"ל לא יחסר הלחם ותאכלו עד כדי שביעה לא כדרך שאוכלים בימי הרעב רק להחיות את הנפש:

והללתם. אז תהללו את ה' אשר עשה עמכם דבר שיש להפליא בו כי תהיה הברכה בתכלית:

ולא יבשו עמי לעולם. ר"ל עוד לא ילכו לגור בארצות העכו"ם מחסרון הלחם ולא יסבלו אח"כ חרפת העכו"ם ובשתם:

פסוק כז

וידעתם. אז תראו אשר אני בקרב ישראל להשגיח בהם:

ואין עוד. ר"ל אין עוד אלהים לעכב על ידי מלתת לכם ברכה מרובה כזאת:

ולא יבשו וגו'. ולכן לא יבשו עד עולם כי מי יעמוד למולי להביאם לידי בושה:

פרק ג

פסוק א

והיה אחרי כן. ר"ל אחרי ימים מרובים בזמן המשיח:

אשפוך את רוחי. ר"ל רוח חכמה והכרת אלהות אשפוך על כל בשר כי אף העכו"ם יכירו אז וידעו שה' הוא האלהים:

ונבאו בניכם ובנותיכם. לא כמו בימי הגולה שנעדרת הנבואה מישראל כי אז ינבאו בניכם ובנותיכם עם כי האבות לא נבאו:

חלומות יחלומון. ר"ל חלום נבואי:

חזיונות יראו. גם הוא ענין מראה נבואה:

פסוק ב

אשפוך את רוחי. רוח חכמה לדעת את ה':

פסוק ג

דם. ר"ל בארץ ישפך דם הרבה ויאמר זה על גוג ומגוג:

ואש. מן השמים תרד עליו אש כמ"ש ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגו' אש וגפרית אמטיר עליו (יחזקאל ל"ח:כ"ב):

ותמרת עשן. עשן השריפה תעלה למעלה זקוף כאילן תמר:

פסוק ד

יהפך לחשך. ר"ל מגודל הצרה הבא עליהם יחשך להם מאור היום:

ודם. יהפוך למראה דם כי אז לא תאיר כדרכה והוא ענין מליצה כי כשאדם בצרה העולם חשוך בעדו:

לפני בוא יום ה'. כל זה יהיה לפני הגאולה וסמוך לה:

הגדול והנורא. כי אז יראה גדולת ממשלתו ומעשיו הנוראים:

פסוק ה

כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. ר"ל הקוראים בשם ה' המה ימלטו מן הצרה הבאה על העכו"ם:

כי בהר ציון. ר"ל כי הפליטה תהיה בהר ציון לבד כמו שהבטיח ה' וגם שם לא לכולם כי רק בהנשארים המבוררי' שבהם אשר כל א' מהם קורא אל ה' וצועק אליו ומשים בו בטחונו:

פרק ד

פסוק א

אשר אשיב. שאשיב לארצם את בני השבי מיהודה וירושלים ולא זכר שאר השבטים לפי שכל נבואתו היתה רק על יהודה וירושלים לכן לא זכר מהם אבל האמת שגם בני עשרת השבטים ישובו גם המה:

פסוק ב

וקבצתי. אז אקבץ את כל האומות ואוריד אותם אל עמק יהושפט כן שם המקום שיפלו שם האומות הצובאים על ירושלים:

ונשפטתי עמם. אתוכח עמהם על מה שעשו לעמי בימים הקדמונים ר"ל שם אביא עליהם הפורעניות וזה יחשב לויכוח כי בזה יודיע שפשעו:

אשר פזרו. שהגלום שמה:

חלקו. חלקו ביניהם:

פסוק ג
ידו גורל. מי מהם למי:
בזונה. בשכר זונה באתננה:
ביין. במחיר היין:

פסוק ד
וגם מה אתם לי. ר"ל מה לכם עלי אתם צור וגו':
הגמול. וכי אתם משלמים לי גמול על מה שהרעותי לכם כאומר הלא לא הרעותי לכם:
ואם גומלים. ר"ל ואם לא באה לתשלום גמול רק היא התחלת הרעה דעו שקל מהרה אשלם גמול על ראשיכם כי תפלו עם הנופלים:

פסוק ה
אשר כספי. עתה יפרש הרעה שעשו לישראל ואמר הנה הכסף והזהב שהשפעתי אני לישראל שללתם מהם ביום בוא האויב עליהם:
ומחמדי. דברים חמודים וטובים שנתתי לישראל אתם מחריבי ירושלים בזיתם מהם והבאתם להיכליכם:

פסוק ו
מכרתם. כי הם היו שכיני ישראל וגנבו קטניהם ומכרום למען ירחקו מגבולם לבל יגולה הדבר:

פסוק ז
הנני מעירם. אעיר לבם לחזור מן המקום שנמכרו לבוא אל ארצם ר"ל בניהם ישובו הנה ועל ידם אשיב גמוליכם על ראשיכם:

פסוק ח
ומכרתי. אמסור את בניכם ביד בני יהודה אלו שחזרו לארצם והם ימכרום לאנשי שבא היושבים ממרחק למען לא ישיבו לארצם לרב המרחק:
כי ה' דבר. כאומר ומי ישוב אמריו:

פסוק ט
קראו. את זאת האמור למטה הכריזו בין העכו"ם:
קדשו מלחמה. היא מלחמת גוג על ירושלים:

פסוק י
כתו. שברו אתיכם לעשות מהם חרבות ומזמרותיכם לעשות רמחים:
החלש. אף החלש יתחזק לבא במלחמה:

פסוק יא
שמה. במקום המלחמה יוריד ה' את גבוריך בעמקי השאול:

פסוק יב
יעורו. כל העכו"ם יתעוררו ויעלו אל עמק יהושפט הוא מקום המלחמה:
כי שם אשב. כאומר הנה שם מקום המלחמה יורה על רעתם כי שם אשפט את כל העכו"ם מסביב על מה שהרעו:

פסוק יג
שלחו מגל. המשיל העכו"ם לתבואה שנגמר בשולה ובא זמן הקציר ואמר שלחו בה המגל כי כבר נתבשלה התבואה ועומדת לקצירה ור"ל הרגו אותה כי בא העת:
באו רדו. חזר והמשילם לגת שמלאוה ענבים שיורדים בו הדורכים ר"ל בא העת לכלותם והוא כפל ענין במ"ש:
השיקו היקבים. היין היורד אל היקבים השמיעו הרעשת קול והוא גמר מלאכת היין ר"ל בא תכליתם:
כי רבה רעתם. ונתמלאה הסאה:

פסוק יד
המונים. כתות כתות מהמון רב יפלו בעמק החרוץ הוא עמק יהושפט ויקרא עמק החרוץ כי שם יעשו בהם משפט חרוץ ומתוך:
יום ה'. יום המשפט שיהיה בעמק החרוץ:

פסוק טו
קדרו. בעבור גדול הצרה ידמה להם כאלו נחשכו המאורות:

פסוק טז
מציון ישאג. כי יחזיר שכינתו לציון ומשם ישאג לאיים ולהחריד:
ומירושלים יתן קולו. כפל הדבר במ"ש:
ורעשו שמים וארץ. ר"ל יחרדו שרי מעלה של העכו"ם אשר בשמים ממעל והעכו"ם אשר בארץ מתחת:
מחסה לעמו. לבל יהיו נלקים עמהם:
ומעוז לבני ישראל. כפל הדבר במ"ש:

פסוק יז
וידעתם. אז תדעו אשר אני ה' שוכן בציון כי כבר החזרתי שכינתי לתוכה:

פסוק יח

יטפו ההרים עסיס. ר"ל הרבה ענבים יגדלו בהרים והיין יהיה נוטף מהם והוא ענין גוזמא:

תלכנה חלב. שם יהיה מרעה שמן ותתרבה חלב הצאן וכאלו הגבעות מוליכות ומזילות את החלב:

וכל אפיקי יהודה. המקומות שביהודה שהיו מדרכם למשוך את המים יחזרו להמשיך כמאז:

ומעיין. הוא הנחל האמור בנבואת יחזקאל והוא המקור האמור בנבואת זכריה:

והשקה. מי המעיין הזה ישקה את עמק השיטים להיות נמשך כנהר:

פסוק כ

לעולם תשב. תתקיים לעולם ולא תחרב עוד:

וירושלים. כפל הדבר במ"ש:

פסוק כא

ונקיתי. ר"ל אף שאנקה את העכו"ם מעון החמס במה שישראל ישובו לקחת מהם כספם וזהבם הנה עון שפיכת דמם לא אנקה בכופר ממון כ"א בדם שופכו:

וה' שוכן בציון. כאומר אל יפחדו ישראל פן כשידעו העכו"ם שנחרץ משפטם להרג יתחזקו לנקום נקם מישראל בחשבם כאשר יאבדו יאבדו כי ה' שוכן בציון ויגן על עמו ולא יהיה לאל ידם: